

Slikovnica očima djeteta

Crnalić, Jasmina

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:632943>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

JASMINA CRNALIĆ

SLIKOVNICA OČIMA DJETETA

Završni rad

Pula, 2015

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

JASMINA CRNALIĆ

SLIKOVNICA OČIMA DJETETA

Završni rad

JMBAG: 0303038412, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Metodika likovne kulture 2

Mentor: Breza Žižović mag. art. paed., pred.

Pula, studeni, 2015

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Jasmina Crnalić, kandidat za stručnog prvostupnika predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis _____

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. ŠTO JE SLIKOVNICA?	2
3. SLIKOVNICA KROZ PROŠLOST.....	5
3.1 Počeci slikovnice u svijetu	5
3.2 Počeci slikovnice u hrvatskoj	6
4. FUNKCIJA SLIKOVNICE.....	8
4.1 Informacijsko-odgojna funkcija	8
4.2 Spoznajna funkcija	8
4.3 Iskustvena funkcija.....	9
4.4 Estetska funkcija	9
4.5 Zabavna funkcija	9
5. PROCJENA VRIJEDNOSTI I PRIMJERENOSTI SLIKOVNICE?	10
6. TEHNIČKE KARAKTERISTIKE PRVE SLIKOVNICE	13
6.1 Likovni	13
6.2 Literarni	13
6.3 Pedagoški	14
7. ILUSTRACIJE U SLIKOVNICI	15
8. ULOGA SLIKOVNICE U RAZVOJU GOVORA DJETETA.....	18
9. NAČINI RADA SA SLIKOVNICOM	19
10. SLIKOVNICA OČIMA DJETETA	20

10.1 Crtež	20
10.2 Slika.....	21
10.3 Faze istraživanja dječjeg crteža.....	23
10.3.2 Faza izražavanja primarnim simbolima 2 do 4 godina.....	23
10.3.3 Faza izražavanja složenim simbolima 5 do 6 godina	23
10.3.4 Faza intelektualnog realizma 6 do 10 godina.....	23
10.3.5 Faza vizualnog realizma 8 do 14 godina	23
11. LIKOVNA AKTIVNOST NA TEMU „SLIKOVNICA OČIMA DJETETA“.....	24
12. PRIPRAVA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI.....	25
13. PRIPRAVA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI.....	33
14. ZAKLJUČAK	41
15. LITERATURA.....	42
SAŽETAK.....	44
SUMMARY	45

1. UVOD

Slikovnica kao prva knjiga s kojom se dijete susreće, ima važnu ulogu jer će u toj knjizi dijete prvi put vidjeti slova i to je zapravo početak razvoja pismenosti. Pomoću nje će dijete polako usvajati osnovne simbole i predodžbe, učiti o novim stvarima i pojavama. Vrlo je bitno da dijete u doticaj sa slikovnicom dođe vrlo rano, puno ranije nego što je spremno samostalno čitati i pisati. Prema Stričeviću (2007.) sve ono što dijete zna i može u području čitanja i pisanja prije nego što počne čitati i pisati, smatra se ranom pismenosti.

Kao što sam navela prije slikovnica je prva knjiga koju dijete uzme u ruke. Može biti bez teksta ili sadržavati slike i tekst, načinjena od: kartona, plastike različitih vrsta tkanine, spužve; može biti različitih pravilnih ili nepravilnih oblika. Zbog toga što se djeca vrlo rano počinju služiti slikovnicama moramo ih odabrati pažljivo, ovisno o dječjim interesima, potrebama i mogućnostima. Odgojitelji i odrasli pri odabiru slikovnice moraju obratiti pozornost, jer nije svaka slikovnica dobra i kvalitetna za dijete. Prilikom odabira trebalo bi pripaziti na pedagoške i estetske kriterije, što znači da ilustracije moraju biti skladnih boja i estetski vrijedne, moraju biti realne ali i maštovite. Tekst mora biti jasan, smislen, zanimljiv i pisan književnim jezikom. Slova moraju biti dovoljno velika jer dijete percipira sliku zajedno s tekstom.

Svrha ovog rada je aktualizirati tematiku slikovnice i produbiti svijest o njenoj važnosti. U prvom dijelu rada ću govoriti općenito o slikovnici, njenim definicijama, prikazati ću povijest slikovnice, objasniti njene funkcije i prikazati na koje načine možemo raditi s njom. U drugom dijelu rada ću objasniti važnost crteža i na što sve možemo obratiti pozornost prilikom analiziranja dječjih radova. Kako bi približila pogled djeteta na slikovnicu, izvela sam likovnu aktivnosti u vrtiću na temu „Slikovnica očima djeteta“. Radovi djece su prikazali da svako dijete ima različit pogled na slikovnicu, ali i da je svaki od njih jedinstven i poseban na svoj način. Zato, da bismo shvatili slikovnicu očima djeteta, moramo ući u svijet dječje mašte.

2. ŠTO JE SLIKOVNICA?

„Slikovnica je prva knjiga koje dijete dobiva u ruku...“ (Crnković 1986:8)

Možemo reći da je u Hrvatskoj procvat doživjela u 20. stoljeću, i od tada mnogi autori navode razne definicije slikovnice.

Definicije slikovnice su:

“Serija slika prilagođenih mogućnosti djece predškolske dobi.” (B. Sočo 1997:9)

Prema Crnkoviću (1986) slikovnica je prva knjiga djeteta koja po tematici i formi odgovara dječjoj dobi od rođenja pa do otprilike 10-te godine. Nije čista književna vrsta nego je kombinacija likovnog i književnog izraza, što znači da upotrebljava dva koda komunikacije - likovno i jezično predstavljanje stvarnosti. Najčešće je kratka, tematski može biti vrlo raznolika, a po doživljaju i namjeni je umjetnička ili poučna. To je umjetnički izraz autora, likovnog umjetnika i ilustratora. Iako se slikovnice i ilustrirane knjige najčešće stvaraju za djecu, dobnih granica nema, u njima jednako mogu uživati i odrasli.

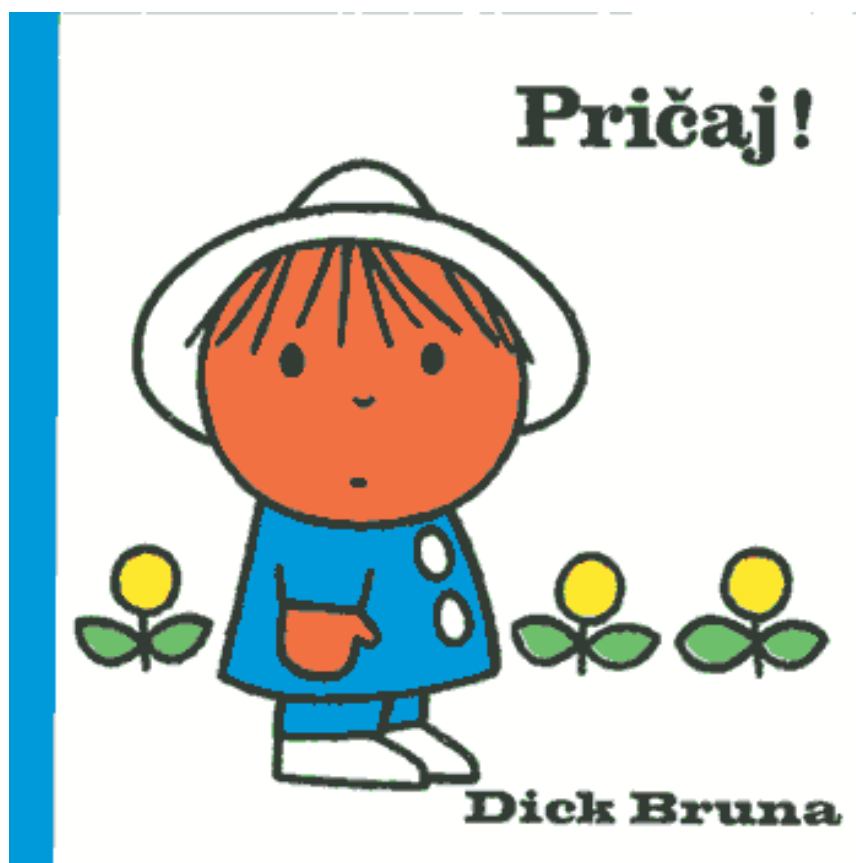
Prema Hlevnjak (2000) slikovnica je zbir malenih slika tj. ilustracija. Ilustracija određuje slikovnicu i daje joj karakter. Prema tome slikovnicu vrednujemo prvenstveno kroz njenu temeljnu odliku, kroz **sliku**. Bez obzira da li je namijenjena odraslima ili djeci te na koji način nastaje, poticaj za svaku slikovnicu je priča, stih, ugođaj, raspoloženje ili slika koja navire iz umjetnosti riječi. Na taj način ilustrator prosvjetljuje slikom i tumači na svoj način prozu ili poeziju. Dobar ilustrator ne zatvara granice svojim interpretacijama, nego pojačava ugođaj, i na taj način ostavlja otvoreno likovno djelo kako bi ga djeca sama protumačila.

Zašto slikovnica mora biti otvoreno djelo i zašto moraju biti oslikane od vrsnih umjetnika? Zato jer je to prvo djelo s kojima se dijete susreće. Putem raznih ilustracija predmeta, likova i pojava djeca razvijaju mišljenje, usvajaju simbole i predodžbe te stvaraju koncentraciju.

Slikovnica otvara brojne teme kao što su obitelj, prijatelji, svakodnevni život i sl. Čak i za najmlađe (slika 1.) slikovnica se ne bi trebala ograničavati samo na lijepe događaje i doživljaje nego obuhvatiti cijeli život – i rječju i slikom.

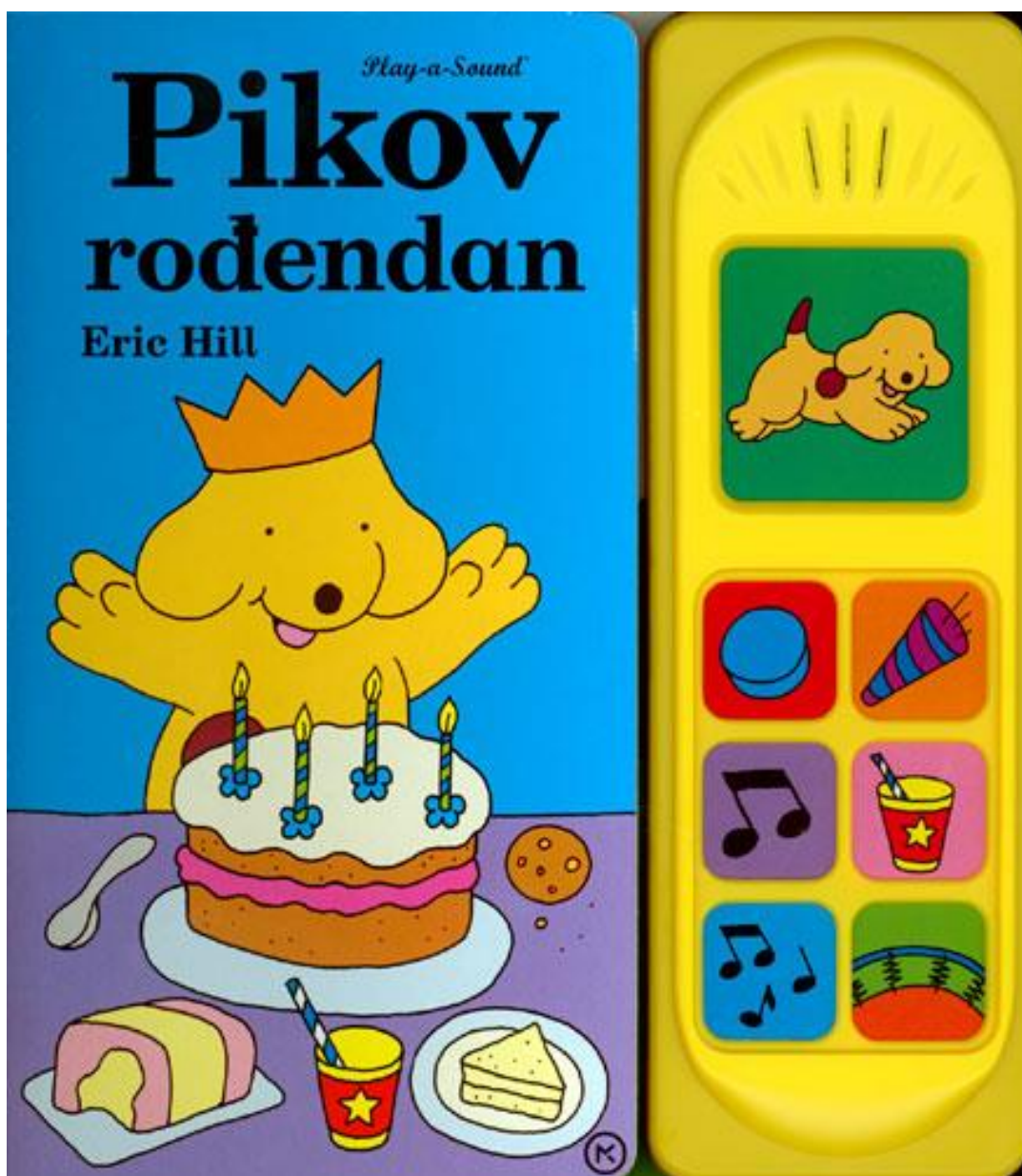
Svaka slikovnica je zabavna i zanimljiva (slika 2.) na svoj način, i one koje su nastale prije nekoliko stoljeća, ali i ove novije. Autorica Zalar u knjizi Slikovnica i dijete (2000) navodi da slikovnica pomaže djetetu otkriti novi svijet i medij pisane riječi, razvija djetetovu spoznaju, izaziva emocije, razvija govor i pomaže u sposobnostima pamćenja. Na taj način dijete jasnije shvaća pojave koje ne susreće, navikava se na upotrebu knjige, razvija potrebu za njom, pruža djeci da vide očima umjetnika.

Prema ovim definicijama možemo zaključiti da je slikovnica knjiga koju koriste najmlađi, ali i najstariji, i njoj „...*bi dakle trebalo dati prvo mjesto u izučavanju dječje književnosti*“ (Crnković 1986:8).

Slika 1. Pričaj, primjer slikovnice za najmlađe

Preuzeto sa: (<http://www.gmtk.hr/web/slike/420.gif>) 18.10.2015.

Slika 2. Pikov rođendan, primjer interaktivne slikovnice

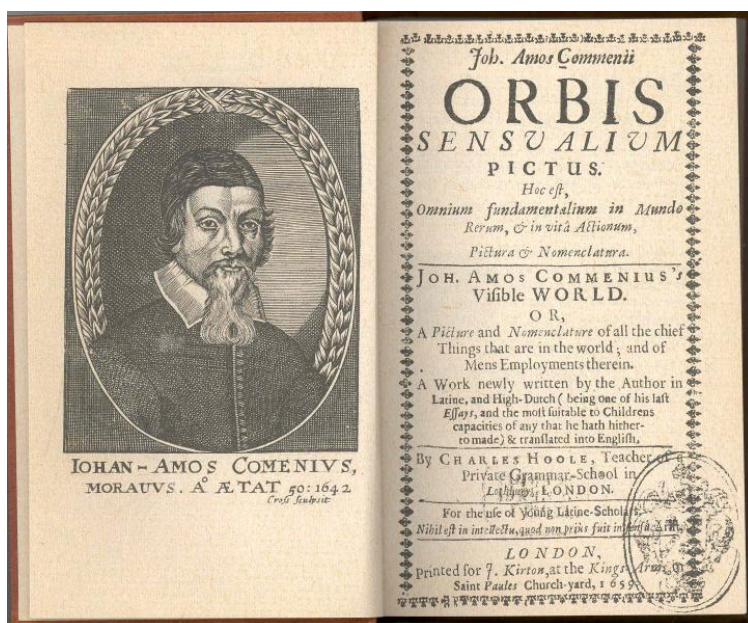
Preuzeto sa: (<http://mozaik-knjiga.hr/knjige/pikov-rodjendan/>) 18.10.2015.

3. SLIKOVNICA KROZ PROŠLOST

3.1 POČECI SLIKOVNICE U SVIJETU

Ako pogledamo unazad kroz stoljeća, možemo zaključiti da je pojava slikovnice povezana sa tiskarstvom i nakladništvom, te da se slikovnice pojavljuju paralelno sa knjigama namijenjenim odraslim čitateljima. Nakon Gutenbergova otkrića otiskivanja drvoreza nastaje knjižno slikarstvo. Ipak najznačajnijim umjetnikom 15. Stoljeća smatra se Albrecht Durer koji je usavršio grafički zanat i proizveo ogroman broj ploča za otiskivanje ilustracija.

Prema tome možemo zaključiti da se „uz razvoj proizvodnje knjige oblikovala i čitalačka publika, a postepeno se pojavljuju i knjige za djecu“. (Vitez, 2000:21) Slikovnica se pojavljuje u sedamnaestom stoljeću, a tek u dvadesetom stoljeću je zapravo zaživjela. Njezin začetnik je teolog i pedagog **J.A. Komensky**, čija je *Orbis sensualium pictus*, (slika 3.) objavljena 1658.godine, prva „edukativna slikovnica“ u povijesti. Kasnije je poslužila kao uzor drugim knjigama koje su služile za odgoj i izobrazbu djece osamnaestog stoljeća.

Slika 3. *Orbis sensualium pictus*, objavljena 1658.godine, prva „edukativna slikovnica“ u povijesti. Preuzeto sa (<http://www.uned.es/manesvirtual/Historia/Comenius/OPictus/Pictus001.jpg>) 4.9.2015.

Pravim ocem slikovnice Europljani smatraju **J. Bertucha** koji je 1792.godine realizirao sjajan nakladnički pothvat objavivši izdanje *Slikovnice za djecu* u 12 tomova, ali i pojedinačno, kako bi bila dostupna svima. Bertuch je smatrao da je „*dječja slikovnica obavezan dio inventara dječje sobe... poput krevetića, lutke ili drvenog konjića, te da najranije poučavanje djeteta treba započeti preko slika*“.(Vitez, 2000:22)

U to vrijeme započinje usavršavanje tiska, ali i novih tehnika koji su omogućavali bogatiju ilustraciju, kao na primjer pronalazak litografije (1797. Alois Sonefelder).

3.2 POČECI SLIKOVNICE U HRVATSKOJ

Autori Batinić i Majhut (2000.) u zborniku *Kakva je knjiga slikovnica* iznose detaljan pregled pojavljivanja slikovnica u Hrvatskoj. Zaključili da se slikovnica u Hrvatskoj pojavljuje znatno kasnije nego u Njemačkoj i Velikoj Britaniji. Pretpostavlja se da se slikovnica u Hrvatskoj prvi put pojavljuje krajem sedamdesetih godina 19.st. , te da prvi put termin slikovnica nalazimo u Filipovićevom Hrvatsko-njemačkom rječniku iz 1869.

Najranije sačuvana slikovnica su ***Domaće životinje*** koju su objavili nakladnici Albrecht i Fiedler 1885.godine. Slike u položenom formatu prikazuju realistički slikane domaće životinje. Kasnije se po Hrvatskoj pojavljuju slikovnice, no velik broj njih nikad nije objavljen.

Slikovnica bez slika ne može biti slikovnica, dok slikovnica bez teksta i dalje ima komponente slikovnice. Podaci govore da nam je trećina autora tekstova poznata, a autora ilustracija tek četvrtina. Što bi značilo da ne možemo točno znati odakle ilustratori potječu, možemo samo nagađati prema nekim činjenicama u slikovnici, koje su specifične za određenu sredinu.

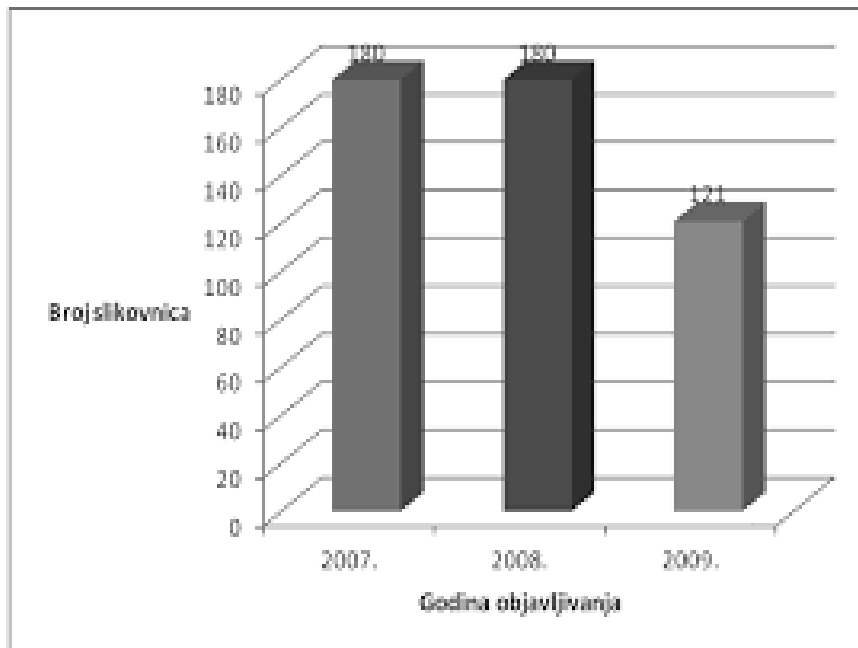
Prvim hrvatskim autorom smatra se **Vladimir Kirin** sa svojom ***Dječjom čitankom o zdravlju*** iz 1927. Kasnije se javljaju Andrija Maurović i Cornel Becić koji su ostvarili malo veći uspjeh s tri slikovnice.

Podaci pokazuju da je dvije trećine slikovnica teksta poezija, prozom se koristi petina, a tek jedna desetina su slikovnice bez teksta ili s minimalnim tekstom. Teme u slikovnicama su bile

razne, a najčešće dječji svijet što je i do danas ostalo aktualno. Prema svemu navedenom možemo reći da je slikovnica svezremenska knjiga.

Ono što se mijenjalo kroz stoljeća, sa sigurnošću možemo reći da je – slika! Do kraja 19. stoljeća postoji samo realistična slika tj. klasični prikaz svakodnevnice dječjeg svijeta. U Hrvatskoj je dugo vladala ilustracija u secesijskoj maniri. Tijekom 19. stoljeća vlada litografija u boji, potom se relativno brzo istiskuje fototipija i autotipija. Nove tehnike i sve brža industrijalizacija dovode do bržeg širenja slikovnica i lakšeg ilustriranja.

Posljednja analiza slikovnica od 1968. do 1982. godine nastoji sagledati stanje izdavaštva. Rezultati su pokazali da je u tom periodu objavljeno 230 slikovnica s time da je samo jedna trećina domaća dok su ostale prijevodi stranih jezika.

Grafikon 1. Broj naslova slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi izdanih u Hrvatskoj 2007.-2009.godine

Preuzeto sa:

https://www.google.hr/search?q=funkcija+slikovnice&biw=1280&bih=865&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAYQ_AUoAWoVChMIs9H90JvOyAIVx4kaCh0Q2wzi&dpr=1#imgrc=Cnpy2K9TJtDwIM%3A

19.10.2015.

4. FUNKCIJA SLIKOVNICE

Slikovnica ima nekoliko funkcija koje se prilagođavaju potrebama djeteta. Nabrojat ću osnovnu podjelu koju navodi Čačko (2000) u zborniku „Kakva je knjiga slikovnica“.

4.1 INFORMACIJSKO-ODGOJNA FUNKCIJA

Slikovnica ima bitnu ulogu u odgoju djeteta jer pomaže djetetu da lakše razumije veze, promjene, odnose među osobama, stvarima i pojavama. Također slikovnica daje brojne informacije, odgovore na pitanja, putem nje se dijete obraća roditeljima, obitelji i prijateljima. Slikovnica potiče dijete na razmišljanje jer je ona veliki izvor znanja. Pomoću slikovnice će dijete postupno učiti razvijati mišljenje, analizu, sintezu, usporedbu i apstrakciju.

4.2 SPOZNAJNA FUNKCIJA

Slikovnica je „ulaz“ u svijet odraslih. Kao što mi ne možemo vidjeti očima djeteta, tako djeca ne mogu vidjeti očima odraslih. Zato postoje slikovnice – sredstvo kojima djeca uče tj. spoznaju nove stvari. Pomoću slikovnice dijete provjerava svoje spoznaje i znanja o stvarima, odnosima i pojavama, dobiva sigurnost da su njegove spoznaje i iskustva ispravni, i da su njegovi stavovi adekvatni. (slika 4.)

Slika 4. Primjeri slikovnica u kojoj dijete može steći nove spoznaje.

Preuzeto sa: (<http://www.foma.hr/category/slikovnice-za-najmlade>) 19.10.2015

4.3 ISKUSTVENA FUNKCIJA

Iskustvo pomaže djetetu da se razvije u samostalnu osobu. Postoje neke stvari koje dijete ne može razumjeti ako nije iskusilo. Peter Čačko (2000) uzima za primjer dijete iz grada i dijete sa sela. Dijete iz grada ne poznaje okruženje poput sela i nikada nije vidjelo domaće životinje, leženje pilića, pečenje kruha i slično. O takvim stvarima može doznati iz slikovnice. Slikovnica može biti poticaj za razgovor djeteta sa roditeljima (slika 5.) kako bi saznalo ponešto o podrijetlu svojih roditelja, ali također se na taj način stvaraju veze između dvije i više generacija.

Slika 5. Razgovor majke i djeteta

Preuzeto sa: (<http://www.roditelji.hr/jaslice/razvoj/citati-ili-pricati-bajke-ili-oboje>) 19.10.2015.

4.4 ESTETSKA FUNKCIJA

Estetska funkcija slikovnice je da u djetetu potakne osjećaje. Ako se djetetu određena slikovnica sviđa jer mu je „lijepa“ dijete će posegnuti ponovo za njom. Slikovnica mora biti likovno i grafički dobro uređena kako bi potakla dijete na interes.

4.5 ZABAVNA FUNKCIJA

Jedna od najbitnijih funkcija slikovnice je zabava. Dijete se s knjigom mora igrati, smijati, zabavljati i osjećati opuštenim. To nikada ne smije biti neka nametnuta aktivnost kako bi djetetu postalo odbojno i nezanimljivo. Dijete će znati samo izabrati knjigu koja mu se sviđa, s kojom se on može zapravo igrati, a igra je najbolji put kojim djeca uče.

5. PROCJENA VRIJEDNOSTI I PRIMJERENOSTI SLIKOVNICE?

Šišnović (2011) navodi kako je vrlo bitno pripaziti pri odabiru slikovnice na :

- dob djeteta, tj. je li odabrana slikovnica primjerena dobi djeteta
- perceptivnu i receptivnu mogućnost djeteta odnosno djetetovo predznanje i stupanj razvijenosti
- materijal
- format i oblik
- tekst
- ilustracije
- sadržaj
- odnos slike i teksta

Materijal u slikovnici mora biti čvrst, bez oštih rubova. Slikovnica može biti napravljena od raznih materijala kao što su papir, karton, plastika, platno i brojni drugi. Materijali od kojih se izrađuje ne smiju biti štetni za dijete.

Može biti različitih **formata i oblika** (slika 6.), nadopunjena zvučnim efektima. Formatom tj. veličinom treba biti prilagođena dobi djeteta. Poželjne su dimenzije slikovnica 15x20 ili 20x20. Za mlađu djecu su slikovnice manjeg formata kako bi ju mogli primiti u ruke, a za starije mogu biti raznih formata.

Tekst također mora biti primjeren dobi djeteta (slika 8.) pa će tako za one najmlađe slikovnica biti bez teksta ili većih slova, dok će s rastom djece povećavati se obujam teksta i smanjivati slova. Tekst mora biti jezično ispravan i čist kako bi ga djeca lako razumjela.

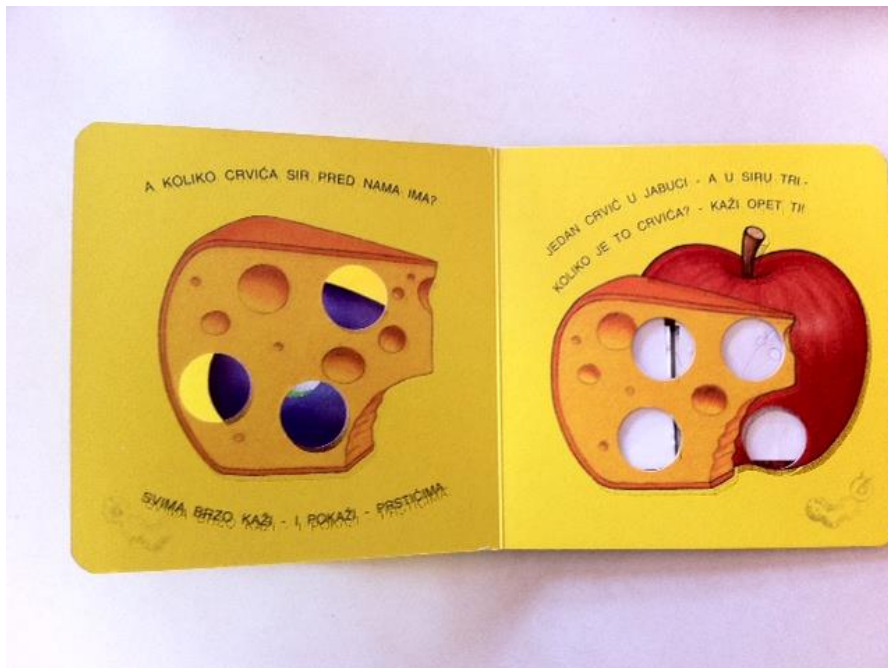
Ilustracije moraju biti jednostavne i razumljive. Za mlađu djecu sa što manje detalja kako im ne bi odvlačilo pažnju i davalo pogrešnu sliku o pojmovima koje slikovnica sadrži.

Sadržaj u slikovnici mora biti okrenut obrazovanju djece. Presentiranje sadržaja se treba voditi prema osnovnim pedagoškim načelima:

- od poznatog prema nepoznatom
- od jednostavnog prema složenom.

Odnos slike i teksta je jedan od najbitnijih odrednica slikovnice (slika 7.). Autor Čačko (2000) navodi da kvaliteta slikovnice ovisi o slici i tekstu. Samo dobra suradnja autora i ilustratora može dovesti do kvalitetne slikovnice.

Preuzeto sa (http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=183392) 3.9.2015

Slika 6. Jedan od oblika slikovnice

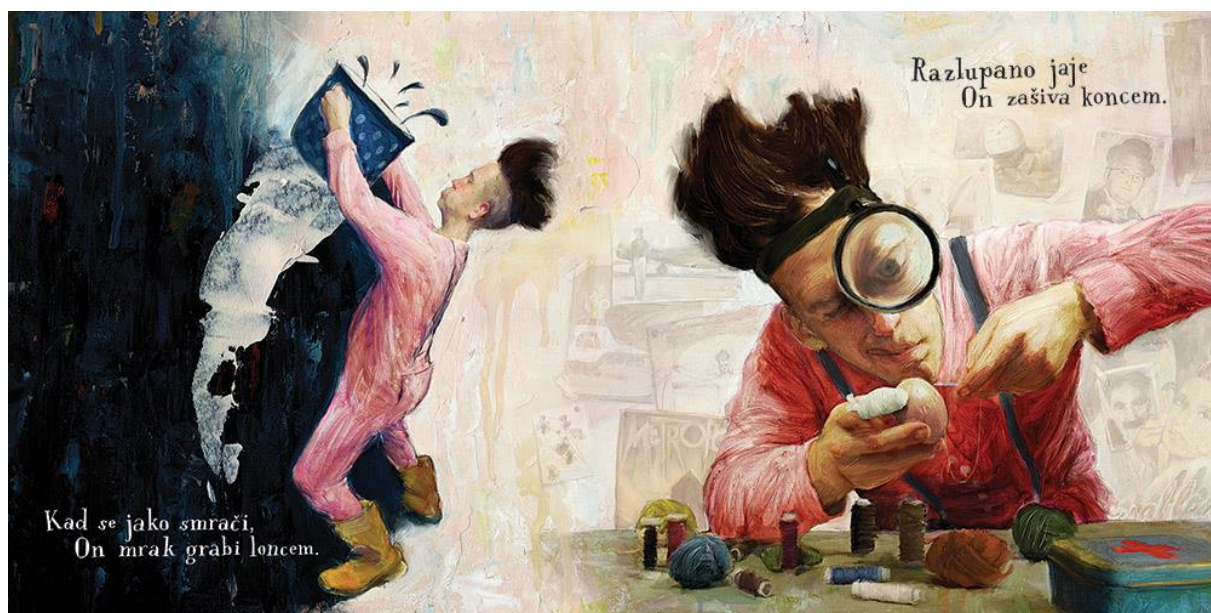
Preuzeto sa:

(https://www.google.hr/search?q=slikovnice+za+bebe&biw=1280&bih=909&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0CAcQ_AUoAWoVChMIsYfGwKzOyAIVygYsCh3WYQjJ#imgrc=jxScihe1FLkRkM%3A) 19.10.2015.

Slika 7. Odnos slike i teksta u slikovnici

Preuzeto sa: (<http://vizkultura.hr/zimsko-razvedranje>) 19.10.2015.

Slika 8. Tekst u slikovnici (malo teksta)

Preuzeto sa: (<http://vizkultura.hr/zimsko-razvedranje>) 19.10.2015.

6. TEHNIČKE KARAKTERISTIKE PRVE SLIKOVNICE

Jako je bitan način izrade, što znači da slikovnica mora biti kvalitetno izrađena. Prema Nola, Posilović, Vitez-Babić (1978) tri su važna kriterija u stvaranju prve knjige za djecu-slikovnice.

A to su:

- likovni
- literarni
- pedagoški

6.1 LIKOVNI

Prije svega ilustracija mora biti neprikosnovene čistoće i umjetničkog dometa, maštovita ali i jasna u likovnom izrazu. (Nola, Posilović, Vitez-Babić 1978:53)

Slikovnica je djetetov ulaz u realni svijet i prvo komuniciranje s knjigom, upravo zbog toga je jako bitna ilustracija. Dijete ne zna čitati pa im ilustracije - slike govore likovnim jezikom. Sve dok dijete ne nauči čitati odrasli imaju ulogu u posredovanju između slikovnice i djeteta.

6.2 LITERARNI

Svaka slikovnica mora biti prilagođena dječjoj dobi i mogućnostima.

Za **najmlađi uzrast** ilustracije moraju biti jasne, direktne i čiste. Ne smije biti previše detalja, i mora se naglasiti ono što je bitno kako bi dijete moglo razumjeti bit slikovnica. Tekst se javlja postepeno, nije nužno potreban, a kad se javlja samo je minimalno objašnjenje slike ili „*pomoć da se ilustracije vežu u cjelinu koja znači priču*“. (Nola, Posilović, Vitez-Babić 1978:54)

Za **stariji uzrast** javlja se više teksta, a većinom su to rimovani stihovi ili male pjesmice jer djeca vole rimu, ritmičnost i brzinu te ih na taj način lakše zapamte. Tekst koji se javlja u proznoj formi većinom je izražen kratkim i jednostavnim rečenicama ili kratkim pitanjima koja potiču djecu na razmišljanje.

6.3 PEDAGOŠKI

Slikovnica je sredstvo igre, ali i sredstvo učenja jer dijete putem nje spoznaje o vanjskom svijetu. Ona ima ulogu prvog udžbenika „*što znači da će sadržaji prvih slikovnica činiti predmeti, bića i situacije djeci prepoznatljive, manje ili više iz njihove neposredne okoline, situirani u njihove prirodne ambijente, jedni prema drugima donijeti u prirodnim odnosima veličine*“. (Nola, Posilović, Vitez-Babić 1978:54)

Za najmlađe na jednoj stranici ne smije biti previše činjenica, slika niti teksta jer ih to može zbuniti i biti im neshvatljivo. Kako dijete raste tako se može povećavati tekst u slikovnici, a sadržaj može biti kompliciraniji.

Tema u slikovnici nikad nije određena i ona može biti bilo što iz dječjeg okruženja tj. svakodnevnog života. One su uvijek poznate ili manje poznate djeci i potiču na maštu i kreativnost te često mogu biti poticaj za neku aktivnost.

Slikovnica je sredstvo putem kojih dijete uči o životu, biljkama, životinjama, ljudima i međusobnim odnosima ljudi. Ona je sredstvo kojim se dijete uvodi u svijet predmatematičkih i predčitalačkih sposobnosti. Ima nezaobilaznu ulogu u životu djeteta, i baš zbog toga odrasli imaju veliku odgovornost u odabiru slikovnice, jer nije svaka slikovnica kvalitetna.

7. ILUSTRACIJE U SLIKOVNICI

Prema Paliski (1999.) djeci je urođen osjećaj za boju koja ih privlači skladom i intezitetom. Izabrali će sve predmete koje imaju intezivniju boju i to najčešće žutu, crvenu, plavu i zelenu. Zbog toga je naj bitnija stavka u slikovnici ILUSTRACIJA.

Zašto baš ILUSTRACIJA?

Zato što je ona “ *posrednik između života djeteta i svijeta umjetnosti*“ (Paliska 1999:241). Autorica dalje navodi da suvremena ilustracija ne smije doslovno prepričavati sadržaj, već unositi novi pogled na suvremenu psihologiju modernog društva koja mora biti povezana s umjetnošću danas.

Ilustracija je veoma bitna u likovnoj umjetnosti što možemo vidjeti prema tome što se na zidovima egipatskih grobnica nalaze ilustracije života, običaja, mitova i razmišljanja drevnog Egipta, što nam danas u XX. stoljeću govori mnogo o toj civilizaciji. Također ilustracije možemo naći na vitrajima raznih romaničkih i gotičkih katedrala. Vizualnost je jedan od najjačih pokretača osjećaja te nas uvodi u svijet realnosti i mašte. „*Ilustracija utječe na intelektualni, emocionalni i imaginarni život djeteta, čovjeka uopće.*“ (Paliska,1999:242).

Autorica Paliska (1999) navodi što je dobra, a što loša ilustracija.

Dobra ilustracija je ona koja unosi u djetetov svijet emocionalnost i nove spoznaje na umjetnički način (slika 9,10 i 11), a **loša** je ona koja je napravljena bez poštivanja zakonitosti psihologije, namjene i bez emotivnosti.

Možemo reći da su najbolje slikovnice one kod kojih ilustracija i tekst mogu zasebno postojati.

Kako bismo djeci približili slikovnicu, ilustracija često mora biti popraćena tekstom koji mora biti razumljiv i jasan kako bi ga dijete slobodno interpretiralo.

Dijete će svoj stupanj intelektualne zrelosti, emocionalnosti i razumijevanje teksta najbolje prikazati kroz likovni izraz.

Prema tome kada radimo likovnu aktivnost s djecom „ *ilustracije umjetnika prikazujemo nakon završenog rada. Ako to učinimo na početku likovnog izraza, nikako ne onaj sadržaj koji djeca trebaju izraziti, da ne bi došlo do imitativnosti i kočenja u likovnoj ekspresiji. Ovakvim postupkom motiviramo i emotivno vezujemo, te navikavamo na uporabu knjige, ujedno razvijamo osjetljivost za razlikovanje dobro i loše oblikovane knjige.*“ (Paliska 1999: 242).

Slika 9. Ilustracija autorice Maje Celije

Preuzeto sa: (<http://www.nerillustrationagency.com/maja-celija/> 19.10.2015.

Slika 10. Ilustracija autorice Maje Celije

Preuzeto sa: (<http://www.nerillustrationagency.com/maja-celija/>) 19.10.2015.

Slika 11. Ilustracije autorice Maje Celije

Preuzeto sa: (<http://www.nerillustrationagency.com/maja-celija/>) 19.10.2015.

8. ULOGA SLIKOVNICE U RAZVOJU GOVORA DJETETA

Dijete uči govoriti tako što govori u svakodnevnoj interakciji i komunikaciji s odraslima. Gotovo sve svoje aktivnosti odrasli prate govorom, a dijete postepeno razumije verbalne poruke i uči se samoizražavati. Djetetu treba stvarati što više situacija u kojima će biti motivirano na komunikaciju, te će mu to omogućiti daljnje učenje i ovladavanje sredinom.

Sočo (1997) navodi da se govorni razvoj djeteta nalazi u najužoj vezi s njegovim intelektualnim, motornim i socioemocionalnim razvojem. Pa tako jedna od tih situacija može biti zajedničko razgledavanje slikovnice. Iz tog razloga jako je bitno djeci početi čitati još u najranijoj dobi. Prema tome možemo zaključiti da „ *za razvoj verbalne komunikacije djeteta iznimno važno prevoditi svoje i djetetove akcije u verbalni kod tijekom zajedničkih aktivnosti*“. (Sočo, 1997:9)

U početku slikovnica djetetu prikazuje funkciju stvarnosti, a tek kasnije otkriva realnu stranu. Uz pomoć i podršku odrasle osobe dijete može prepoznati sliku, ali mora prethodno upoznati konkretne predmete u neposrednoj blizini. To znači da u ranoj dobi dijete može prepoznati sliku tek onda kada je steklo iskustvo s konkretnim predmetom.

Međutim, uloga odraslog u komunikaciji s djetetom i dalje je značajna jer „*dijete ne usvaja nove riječi izolirano, već u funkciji saopćavanja nečega, slušanja, ili u funkciji razumijevanja nekoga*“(Miljak, 1986:78).

9. NAČINI RADA SA SLIKOVNICOM

Najpoznatiji, a vjerojatno djeci najdraži oblik rada sa slikovnicom je **slušanje pričanja** priče ili **izražajno čitanje teksta**. Slikovnicu možemo djeci prikazati na razne načine ali ono uvijek mora biti razgovijetno, emotivno obojeno i dramski obojano.

Također ona može biti poticaj za pričanje s djecom, igru i druge aktivnosti. Bitna je uloga pripovjedača, jer se dijete mora osjećati ugodno i opušteno dok sluša priču.

OBLICI RADA SA SLIKOVNICOM prema (Nola, Posilović, Vitez-Babić 1978:56)

Postoje razni oblici rada sa slikovnicom, a neki od njih su:

- a) prepričavanje poznatih priča ili građenje vlastitih, radi vježbe govora i jezičnog izražavanja,
- b) likovno izražavanje (crtanje, modeliranje) potaknuto sadržajima slikovnica ili doživljajem njihovog svijeta,
- c) stvaranje dijaloga, male dramske igre na osnovi sadržaja slikovnica,
- d) izrada slikovnica kakve bi željeli imati.

Za svaki od ovih navedenih oblika treba izraditi posebne methodske upute tj. prethodno se pripremiti jer nije bitna samo uspješnost aktivnosti, nego i poznavanje djeteta, njegovih spoznaja, mogućnosti i potreba.

Isto tako pripovjedač mora znati raditi sa slikovnicom i djetetom.

10. SLIKOVNICA OČIMA DJETETA

Crtanje za dijete nije umjetnost, nego način izražavanja. Osim govora kojim dijete izražava svoje osjećaje i doživljaje, crtanje je jedno od najiskrenijih načina njegova izražavanja. Razni psiholozi, pedagozi i psihijatri godinama istražuju dječje crteže i možemo zaključiti da nije najjednostavnije analizirati ih. Prije analize radova treba proučiti što je crtež, slika, po čemu se razlikuju crtež i slika, i razvojne aspekte dječjeg crteža kako bi prepoznali u kojoj se fazi dijete nalazi.

10.1 CRTEŽ

„Svijet likovnih umjetnosti jest dio općeg svijeta umjetnosti kojemu pripadaju još književnost, muzika, gluma i ples.“ (Peić 1990:7).

Peić (1990) navodi da je CRTEŽ temelj svim likovnim umjetnostima. Njime dijete započinje likovni govor.

Kao što sam prije navela da se slikovnica značajnije pojavljuje tek u dvadesetom stoljeću, isto tako se značajnije crtež, tj. ekspresija djece na temelju raznih studija u području psihologije počinje istraživati krajem devetnaestog, početkom dvadesetog stoljeća.

Postoje razni načini dječjeg izražavanja, a najznačajniji je crtež, jer putem njega dijete može izraziti svoje osjećaje, misli, strahove, putem crteža se dijete rješava frustracija, izražava svoje misli i izražava kreativnost. Jednostavnije rečeno dijete izražava i prikazuje ono što ne zna riječima. Upravo zbog toga brojni psiholozi i pedagozi počinju istraživati dječje crteže kako bi se što bolje približili dječjoj ličnosti. Zaključili su da na temelju crteža mogu proučavati razvoj dječje ličnosti, razvoj motoričkih sposobnosti i snalaženja u prostoru.

CRTEŽ JE PROZOR U UNUTARNJI SVIJET DJETETA!

10.2 SLIKA

Autor Peić (1990) navodi osnovne razlike između slike i crteža. Slika se razlikuje od crteža uglavnom po tome što se crtež temelji na crti, a slika na boji. Možemo zaključiti „*kako je veoma duboka granica gdje se dijele crtež i slika, jer u svakom crtežu boja ima svoj prilog, a u svakoj boji crtež svoj doprinos*“. (Peić 1990:8)

Dalje navodi da se slikarske tehnike sastoje od boja kojima slikar slika, te od tekućina kojima se razrjeđuju boje, kistova i ostalog alata i podloga na koje se boje prenose. Sve to pridonosi formiranju slike.

Prema sastavu slikarske se tehnike uglavnom dijele na krute i tekuće. Glavna kruta slikarska tehnika jest **pastel**. Tekuće su akvarel, gvaš, tempera i freska, a uz njih ulje i enkaustika.

Svaka slikarska tehnika ima posebne vizualne moći čime može očarati oko, da li svojom mekoćom, razigranošću, zgusnutošću ili nečim drugim, sami moramo osjetiti.

Dakle možemo reći da je SLIKARSTVO likovno oblikovanje plohe bojom. To je nanošenje boje na određenu plohu. Za djecu te plohe mogu biti bilo što iz njihovog okruženja. Razne kutije, platna, tuljci od papirnatih ručnika i sl. Na velikim ili manjim površinama djeca mogu svakodnevno spontano uživati u raznim aktivnostima i istraživati boje, igrati se i učiti nešto novo. Važno je djeci dati slobodu u odabiru boja i tehnika kako bi se što više razvijala njihova kreativnost i sposobnost izražavanja.

Da bi djeca ovladala slikarskom tehnikom prethodno im moramo objasniti upotrebu kista i tehnike koju odaberemo. Naglasiti im da se kist prethodno mora umočiti u vodu a zatim ocjediti kako se boja ne bi raznosila po ostalim površinama.

Također tim aktivnostima možemo naučiti djecu da razlikuju boje i koje sve boje možemo dobiti miješanjem jedne s drugom.

Sve to će pomoći djeci u likovnom izražavanju i otvoriti im poglede u umjetničkom stvaranju.

10.3 RAZVOJNI ASPEKTI DJEČJEG CRTEŽA

Autori Grgurić i Jakubin (1996.) objašnjavaju faze dječjeg izražavanja. Prema mentalnoj i kronološkoj zrelosti i realizaciji crteža možemo promatrati dječju likovnu ekspresiju kroz tri perioda.

1. Predškolska dob

Faza izražavanja primarnim simbolima 2 do 4 godine

Faza izražavanja složenim simbolima 4 do 5 godina

Faza izražavanja složenim simbolima → **faza intelektualnog realizma (prijelazno razdoblje)** 5 do 6 godina

2. Niži razredi osnovne škole

Faza intelektualnog realizma – Zlatno doba dječjeg likovnog izražavanja 6 do 10 godina

3. Viši razredi osnovne škole

Faza vizualnog realizma 10 do 14

10.3.1 FAZA IZRAŽAVANJA PRIMARNIM SIMBOLIMA - 2 DO 4 GODINE

U ovoj fazi djeca „šaraju“ jer još uvijek nisu ovladali motorikom i prostorom. Javlja se simbol čovjeka, ali crte su centripetalne i centrifugalne ili su nepravilnih koncentričnih krugova. Javlja se i konglomerat tj. djetetu prostor ne predstavlja nikakvu funkciju, a oblici su nabacani na prostor bez ikakvog reda. Dijete crta ono što je najbliže u prvom planu, a što je dalje u drugom planu itd.

Ljudski lik crta kao krug, noge i ruke izlaze iz glave. U toj fazi sadržaj nema veliko značenje za dijete nego je crtež samo produkt motorike. Rub papira je oznaka za liniju tla.

10.3.2 FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIM SIMBOLIMA – 4 DO 5 GODINA

U ovoj fazi dijete likovnim prikazivanjem izražava nešto odnosno crtež predstavlja neko značenje za njega. Crta realističnije i sa više detalja nego u prethodnom razdoblju. Simbol čovjeka crta složenije, javlja se trup, a ruke i noge izlaze iz trupa. Noge i ruke su još uvijek jedna linija, počinju se nizati prsti na rukama s time da još uvijek nije prikazan točan broj prstiju. Dijete crta predmete onako kako ga vidi, odozgo u ravnini papira. Javlja se nizanje, linija tla i linija neba. U ovoj fazi dijete crta kuću kao rasklopljen prostor tako da možemo vidjeti njenu unutrašnjost i javlja se transparentnost.

10.3.3 FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIM SIMBOLIMA - FAZA INTELEKTUALNOG REALIZMA (Prijelazno razdoblje) 5 DO 6 GODINA

U ovoj fazi dijete prikazuje stvarnost. Ljudska figura koja je prije bila od kruga, dvije povučene linije ruku i nogu sada je zamijenjena figurom koja ima glavu, trup, ruke i noge koje su nacrtane sa dvije crte i izlaze iz trupa. Dijete crta žensku osobu u „suknji“ dok mušku osobu crta u „hlačama“ odnosno jasno razlikuje i naglašava spolnost. Ljude počinje crtati iz profila i javlja se emocionalna proporcija što znači da će bitniju osobu ili predmet nacrtati veće od manje bitne. Kuću i ostale predmete crta transparentno. U ovoj fazi dijete crta puno više detalja, a prostor crta iz ptičje perspektive.

10.3.4 FAZA INTELEKTUALNOG REALIZMA 6 DO 10 GODINA

U ovoj fazi djeca žele postići što realističniji prikaz likova i predmeta. Ljudski lik je sada nacrtan kompletno sa proporcionalnim omjerima trupa, glave, ruku i nogu. Čovjeka crta u pokretu, sa puno detalja, s leđa, iz profila, čak i izraze lica. Predmetima dodaje liniju tla, crta ih s kose strane, s različite strane pogleda. Prostore crta iz vertikalne perspektive, ploha postaje tlo, zna nacrtati što je ispred, a što je iza. Upotrebljava različite oblike, linije i detalje.

10.3.5 FAZA VIZUALNOG REALIZMA 8 DO 14 GODINA

U ovoj fazi je dijete već u školi, razvio je sposobnost analitičkog promatranja i ima sposobnost redefinicije. Njegovo crtanje se nastavlja razvijati sa još više detalja i preciznosti. Javlja se obrnuta perspektiva, poliperspektiva i geometrijska perspektiva.

11. LIKOVNA AKTIVNOST NA TEMU „SLIKOVNICA OČIMA DJETETA“

Likovnu aktivnost na temu *Slikovnica očima djeteta* odradila sam u dječjem vrtiću „Zvezdice“ u Puli. U njemu borave tri vrtičke i dvije jasličke skupine.

U dogovoru s odgajateljicama izabrala sam dvije skupine: mlađu i stariju vrtićku skupinu. Prije početka aktivnosti upoznala sam djecu kroz druženja i razgovor što mi je pomoglo u odabiru slikovnica za njihov daljnji rad.

Aktivnost sam podijelila na dva dana kako bi djeca slobodno i bez žurbe izvršila aktivnost.

Dana 5.2.2015. održala sam aktivnost u skupini „Kockice“. To je mlađa vrtićka skupina u kojoj borave djeca u četvrtoj i petoj godini života, jedno dijete je integrirano s Dawnovim sindromom.

U ovoj skupini za likovnu aktivnost izabrala sam slikovnicu *Miffi na snijegu*, autora Dicka Bruna. Djeca su koristila tehniku olovke u boji na A4 papiru.

Dana 6.2.2015. održala sam aktivnost u skupini „Balončići“. U vrtićkoj skupini „Balončići“ borave starija djeca u petoj i šestoj godini života, u skupini nema djece s posebnim potrebama. U ovoj skupini za likovnu aktivnost izabrala sam slikovnicu *Kad odrastem biti ću...*, autorice Dilane Bernobić. Djeca su koristila tehniku pastele na A4 papiru.

Djeca su pozitivno reagirala na obje slikovnice i aktivno su sudjelovali u likovnoj aktivnosti što ćemo vidjeti po radovima. Iz obje skupine sam izabrala po pet radova za analizu, sveukupno ću analizirati deset radova.

12. PRIPRAVA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI (ANALIZA DJEČIJIH RADOVA)

MOTIV: Slikovnica očima djeteta

LIKOVNO PODRUČJE RADA: Crtanje

LIKOVNA TEHNIKA: Olovke u boji

LIKOVNI PROBLEM: Ploha, ritam, proporcija

OBLIK RADA: Grupni

METODA RADA: metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda dramatizacije, metoda analitičkog promatranja, metoda realizacije

MATERIJALI: papiri, drvene olovke u boji

CILJ: razviti sposobnost percipiranja, zamišljanja, izražavanja i stvaranja putem usmjerene pažnje. Kroz likovni doživljaj potaknuti dječju urođenu sposobnost istraživanja.

ZADACI:

ODGOJNI

- poticati zajedništvo i međusobnu suradnju
- stvoriti ugodnu atmosferu i raspoloženje kod djece
- poticati komunikaciju kroz međusobne komentare
- razvijati upornost
- razvijati snalažljivost
- razvijati zainteresiranosti prema likovnoj kulturi
- pojednostaviti djeci shvaćanje teme i što bolju i jednostavniju realizaciju

OBRAZOVNI

- razviti crtačke sposobnosti
- uočavati likovni problem
- razvijati sposobnost opažanja detalja

FUNKCIONALNI

- utjecati na razvoj mišljenja i govora
- razvijati vizualnu percepciju
- razvijati zapažanja i opažanja detalja
- utjecati na razvoj fine motorike
- razvijati sposobnosti oblikovanja i stvaranja

PSIHOFIZIČKE KARAKTERISTIKE SKUPINE

5.2.2015 sam održala aktivnost u DV "Zvezdice" u skupini "Kockice" U toj skupini borave djeca u četvrtoj i petoj godini života. Jedno dijete je integrirano s posebnim potrebama (Dawnov sindrom).

ORGANIZACIJA PROSTORA:

Rasporedit ću stolove i stolice tako da svako dijete ima dovoljno mjesta za rad. Prostor mora biti dovoljno osvijetljen. Uvodni dio aktivnosti djeca će sjediti na stolicama u formaciji polukruga, odslušet će što sam im pripremila, a zatim početi s radovima.

TIJEK AKTIVNOSTI:

Kako bi provela aktivnost pripremila sam potreban materijal, drvene olovke u boji, papire i slikovnicu. Ispod svakog papira napisat ću ime djeteta i dob (godinu i mjesec).

Prije same likovne aktivnosti djeci sam pripremila uvodni dio u kojem ću im izražajno pročitati slikovnice „Miffi na snijegu“. Na samom kraju uslijedit će analiza gotovih radova.

UVODNI DIO AKTIVNOSTI

Na samom početku djeci ću najaviti temu što će raditi. Nakon što svi nađu svoje mjesto i sjednu, izražajno ću pročitati slikovnicu. Pročitati ću slikovnicu Miffi na snijegu autora Dicka Bruna. Nakon što sam im prikazala sve, kroz razgovor ću im postavljati poticajna pitanja kako bi vidjela jesu li me djeca pažljivo slušala.

Naglasiti ću im da je tema Slikovnica očima djeteta, da crtaju ono što im se najviše sviđelo u slikovnici, i što je ostavilo najveći utisak na njih. Uputit ću ih prema stolovima i reći da započnu crtati što su zamislili.

GLAVNI DIO AKTIVNOSTI

Rasporedit ću djecu po stolovima, tako da svatko ima dovoljno mjesta. Tiho i nenametljivo prilazit ću svakom djetetu, poticati ću ih na individualni rad, ukoliko je potrebno svakome posebno ponavljam što i kako treba raditi. Ukoliko djeca ne žele nastaviti sa radom dopustit ću im da prestanu.

ZAVRŠNI DIO AKTIVNOSTI

Kada sva djeca završe s radom, zajedno ćemo složiti gotove radove na pano ili pod, i analizirati ih. Svako dijete ću pitati posebno što je on zamislio i prikazao te zbog čega je baš to izabrao.

PITANJA KOJA ĆU POSTAVITI DJECI NAKON ŠTO SU ZAVRŠILA AKTIVNOST:

1. Kojom ste tehnikom danas radili?
2. Kako vam je bilo crtati?
3. Što vam se najviše sviđelo danas?

Slika 1. Emma 4,6 godina "Snijeg", olovke u boji

Djevojčica je koristila crtačku tehniku olovke u boji. Možemo vidjeti da je na prijelazu faze iz primarnih simbola i faze složenih simbola. To možemo primjetiti po koncentričnim krugovima koji nisu pravilni. U lijevom kutu možemo vidjeti da je dijete nacrtalo liniju tla koja predstavlja nakupinu snijega. Pahulje snijega su nacrtane krugovima koji se nižu odnosno javlja se nizanje. Dominira plava boja, a krugovi se pri dnu crteža povećavaju. Dijete također koristi zelenu, crvenu i žutu boju. Dijete pokušava što više popuniti plohu i imamo doživljaj kretanja tj. kao da pahuljice padaju.

Prema nepravilnim krugovima možemo primjetiti da još uvijek nije dovoljno razvijena grafomotorika.

Elementi na crtežu su postavljeni u horizontalnu kompoziciju, i daju osjećaj da se oblici kreću.

Slika 2. Jana 4,8 godina „ Miffy i ptičica“, olovka u boji

Djevojčica je koristila crtačku tehniku olovke u boji. Prema zadanoj temi nacrtala je Miffy i ptičicu. Možemo vidjeti da je djevojčica u fazi izražavanja složenim simbolima. Simbol čovjeka crta složenije, javlja se trup a ruke i noge izlaze iz trupa. Noge i ruke su još uvijek jedna linija, počinju se nizati prsti na rukama s time da još uvijek nije prikazan točan broj prstiju. Glava je neproporcionalna sa trupom i udovima, nacrtana je puno veće. Na glavi prikazuje samo oči, usta i uši, s time da su uši ispunjene bojom. Crtež je nacrtan vrlo koloristički, koristila je crvenu, plavu, zelenu, rozu i žutu boju.

Glavni motiv je smješten u središte crteža, a ostali motivi su poredani desno i lijevo od centra. Javlja se linija tla i linija neba. Ravnoteža je asimetrična jer dijete stavlja više elemenata na desnu stranu papira dok na lijevoj je stavljen samo jedan manji lik.

Kompozicija je horizontalna što možemo vidjeti po elementima koju prate horizontalu okvira.

Slika 3. Maid 5,2 godine „Snjegović“ (Dijete s Dawnovim sindromom), olovke u boji

Prema crtežu možemo zaključiti da se dijete još uvijek nalazi u fazi izražavanja primarnim simbolima odnosno u fazi „šaranja“. Crte su nepravilnih koncentričnih krugova u pozadini, a preko su guste jako utisnute ravnije crte. Javlja se i konglomerat tj. djetetu prostor ne predstavlja nikakvu funkciju, a oblici su razbacani u prostoru bez ikakvog reda.

Dijete još uvijek nema razvijenu grafomotoriku. Dominiraju crvena i ljubičasta boja, a ponegdje se javljaju plava i crna. Površina papira je iskorištena.

Slika 4. Nikola 4,5 godina „Ptičica i Miffy“, olovke u boji

Dječak postavlja papir vertikalno. Možemo zaključiti da se nalazi u prijelaznom razdoblju između faze primarnih simbola i faze složenih simbola. U sredinu papira dijete postavlja glavne motive, Miffy i ptičicu koja se spominje u jednom dijelu slikovnice. Ptica je detaljno nacrtana s očima i krupnim kljunom. Perje koje se nalazi na glavi prikazano je raznim bojama. Neposredno pored ptice smjestila su se dva lika, jedan s desne i jedan s lijeve strane. Jedan predstavlja dijete a drugi Miffy. Oba lika su nacrtana na isti način, iste veličine i boje: dva kruga koja predstavljaju glavu i trup te dvije linije koje predstavljaju ruke i noge, s time da se na rukama nižu i prsti. Na glavi se nalaze uši koje su nacrtane plavom bojom a unutrašnjost je popunjena narančastom bojom. Dijete na glavi od detalja prikazuje samo oči i nos. Prilikom crtanja dijete stvara plavi okvir te pokušava cijelu površinu ispuniti plavom bojom, pa možemo reći da dominira plava boja. Sve oblike koje je nacrtalo dijete je ispunilo bojom. Linija tla i linija neba su spojene s bočnim linijama. Grube linije i gusta crta prikazuju dinamične pokrete i snagu djeteta. Elementi koji se nalaze na crtežu nastali su nizanjem.

Slika 5. Elma 4,7 godina „Snjegović i Miffy“, olovke u boji

Prema crtežu možemo reći da se dijete nalazi u fazi složenih simbola. Iz crteža je jasno vidljivo da dijete ne poštuje proporcionalnost te u prvom planu crta sebe, snjegovića i svoje roditelje. Javlja se simbol čovjeka kojeg djevojčica crta na način da noge izlaze iz glave, ruke ne crta. Na glavi prikazuje uši, nos, usta i oči. Kuća koju je nacrtala puno je manja od osoba koje se nalaze na ovom crtežu. Dijete na crtežu prikazuje sve ono što ga okružuje, sunce, oblaci i tlo. Ispod svake osobe koja se nalazi na crtežu dijete sa zelenom bojom označava tlo. Zahvaljujući slobodi izražavanja i kreativnosti rad je prepun boja.

Dijete je koristilo plavu, crvenu, zelenu i žutu boju. Javlja se i ikonografska perspektiva jer dijete prikazuje određene likove predimenzionirano čime prikazuje njihovo značenje. Kompozicija je vodoravna. Javlja se i nizanje uz prikaz linije neba i linije tla.

Možemo reći da je rad nacrtan sa puno detalja u kojem je dijete dočaralo svoj doživljaj slikovnice. U svijet Miffya unijelo je sve sebi drage osobe i možemo primijetiti da dijete niti na ovom crtežu nije izostavilo pticu koja se spominje u jednom djelu slikovnice.

13. PRIPRAVA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI

MOTIV: Slikovnica očima djeteta

LIKOVNO PODRUČJE RADA: Slikanje

LIKOVNA TEHNIKA: Pastele

LIKOVNI PROBLEM: Ploha, ritam, proporcija

OBLIK RADA: Grupni

METODA RADA: metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda dramatizacije, metoda analitičkog promatranja, metoda realizacije

MATERIJALI: papiri, paste

CILJ: razviti sposobnost percipiranja, zamišljanja, izražavanja i stvaranja putem usmjerene pažnje. Kroz likovni doživljaj potaknuti dječju urođenu sposobnost istraživanja.

ZADACI:

ODGOJNI

- poticati zajedništvo i međusobnu suradnju
- stvoriti ugodnu atmosferu i raspoloženje kod djece
- poticati komunikaciju kroz međusobne komentare
- razvijati upornost
- razvijati snalažljivost
- razvijati zainteresiranost prema likovnoj kulturi
- pojednostaviti djeci shvaćanje teme i što bolju i jednostavniju realizaciju

OBRAZOVNI

- razvijati slikarske sposobnosti
- uočavati likovni problem
- razvijati sposobnost opažanja detalja
- uočavati likovni jezik (kružne, ravne, vodoravne, okomite i kose linije)

FUNKCIONALNI

- utjecati na razvoj mišljenja i govora
- razvijati vizualnu percepciju
- razvijati zapažanje i opažanje detalja
- utjecati na razvoj fine motorike
- razvijati sposobnost oblikovanja i stvaranja

PSIHOFIZIČKE KARAKTERISTIKE SKUPINE

6.2.2015 sam održala aktivnost u DV "Zvezdice" u skupini "**Balončići**". U toj skupini borave djeca u petoj i šestoj godini života. U skupini nema djece s posebnim potrebama.

ORGANIZACIJA PROSTORA:

Rasporedit ću stolove i stolice tako da svako dijete ima dovoljno mjesta za rad. Prostor mora biti dovoljno osvijetljen. Uvodni dio aktivnosti djeca će sjediti na stolicama u formaciji polukruga, odslušet će što sam im pripremila, a zatim početi s radovima.

TIJEK AKTIVNOSTI:

Kako bi provela aktivnost pripremila sam potreban materijal ,pastele, papire i slikovnicu. Ispod svakog papira napisat ću ime djeteta i dob (godinu i mjesec). Prije same likovne aktivnosti djeci sam pripremila uvodni dio u kojem ću im izražajno pročitati slikovnicu „Kad odrastem biti ću...” autorice Dilane Bernobić. Na samom kraju uslijedit će analiza gotovih radova.

UVODNI DIO AKTIVNOSTI

Na samom početku djeci ću najaviti temu što će raditi. Nakon što svi nađu svoje mjesto i sjednu izražajno ću pročitati slikovnicu Kad odrastem biti ću... autorice Dilane Bernobić.

Nakon što sam im prikazala slikovnicu, kroz razgovor ću im postavljati poticajna pitanja kako bi provjerila jesu li me djeca pažljivo slušala.

Naglasiti ću im da je tema Slikovnica očima djeteta i da slikaju ono što im se najviše sviđelo u slikovnici, što je ostavilo najveći utisak na njih, i da ne precrtavaju ono što je prikazano u samoj slikovnici, nego da razmisle dobro i sami osmisle.

Uputit ću ih prema stolovima i reći da započnu slikati to što su zamislili.

GLAVNI DIO AKTIVNOSTI

Rasporedit ću djecu po stolovima, tako da svatko ima dovoljno mjesta. Tiho i nenametljivo prilazit ću svakom djetetu, poticati ću ih na individualni rad, ukoliko je potrebno svakome posebno ponavljam što i kako treba raditi. Ukoliko djeca ne žele nastaviti sa radom dopustit ću im da prestanu.

ZAVRŠNI DIO AKTIVNOSTI

Kada sva djeca završe s radom, zajedno ćemo složiti gotove radove na pano ili pod i analizirati ih. Svako dijete ću pitati posebno što je on zamislio i prikazao te zbog čega je baš to izabrao.

PITANJA KOJA ĆU POSTAVITI DJECI NAKON ŠTO SU ZAVRŠILA AKTIVNOST:

4. Kojom ste tehnikom danas radili?
5. Kako vam je bilo crtati/slikati?
6. Što vam se najviše sviđelo danas?

Slika 6. Filip 6,10 godina "Učitelj u školi", pastele

Prema ovom crtežu možemo zaključiti da se dijete nalazi u fazi intelektualnog realizma koje je ujedno i zlatno doba dječjeg stvaralaštva. Dijete na crtežu prikazuje što želi biti kad odraste. Na slici je prikazan simbol čovjeka tj. učitelj, kojeg dijete crta veoma realistično sa puno detalja. Glava je proporcionalna sa ostatkom tijela, a udovi izlaze iz trupa. Na glavi su prikazane oči, nos, usta i kosa po kojoj možemo zaključiti da je riječ o muškoj osobi, dakle jasno se ističe spolnost.

Dijete jasno prikazuje liniju tla i liniju neba te točno raspoznaje boje, travu je nacrtao zelenom a nebo plavom. Kuću, zapravo školu crta kao rasklopljen prostor, javlja se transparentnost, točno možemo vidjeti što se nalazi unutar škole.

Glavni motiv, učitelj smješten je na desnoj strani crteža i njegova veličina nam govori o emocionalnoj proporciji. Možemo vidjeti da je dijete ovladalo predmatematičkim pojmovima prema brojevima napisanim na ploči. Grafomotorika je razvijena što vidimo po preciznim pokretima ruke. Kompozicija je centralna.

Slika 7. Simon 6,7 godina „Policajac“, pastele

Prema radu možemo zaključiti da se dijete nalazi u fazi intelektualnog realizma. Dijete na svom radu prikazuje da želi biti policajac kada odraste. Djetetov rad je nacrtan veoma detaljno. Glavni motiv odnosno policajac je smješten u sredinu papira, i imamo osjećaj da se kreće. Prema položaju rukama moglo bi se zaključiti da je riječ o prometnom policajcu, duža ruka pokazuje smjer.

Dječak je na crtežu prikazao njemu najbitnije policajca i sunce. Javlja se simbol čovjeka kojega dijete nije nacrtalo realistički, glava je neproporcionalna s ostatkom tijela, iz glave izlaze trup, a iz trupa udovi koji su nacrtani sa dvije linije. Na glavi dijete crta oči, usta, i kapu. Na rukama je nacrtao točan broj prstiju, možemo reći da je dijete povezalo brojeve sa konkretnim stvarima.

Rub papira je oznaka za liniju tla. Dominira plava boja, a dijete koristi još crvenu i žutu. Možemo vidjeti da je kod djeteta razvijena grafomotorika po preciznim potezima ruke. Kompozicija je centralna.

Slika 8. Mateo 5,11 godina „Pauk da mogu preplašiti mamu“, pastele

Na temu slikovnice „Kad odrastem biti ću“ dijete je odgovorilo jako zanimljivo. Kad odraste želi biti pauk da može preplašiti mamu.

Crtež je nacrtan sa jako malo detalja, ali možemo reći da se dijete nalazi u prijelaznoj fazi između faze primarnih i faze složenih simbola. Dijete je nacrtalo pauka kojeg je smjestilo na desnu stranu papira na samom dnu. Prema pokretima možemo zaključiti da dijete nema razvijenu grafomotoriku. Javlja se linija tla i linija neba s time da dijete pravi nekakav okvir crtežu.

Crte koje se nalaze na dnu i na vrhu papira su po strukturi tanke i prozirne, a sa strane su tamnije i deblje, rema toku su isprekidane.

Javlja se zelena i ljubičasta boja, s time da je dijete cijelog pauka nacrtao i ispunio zelenom bojom. Kompozicija je slobodna.

Slika 9. Erik 6,4 godina „Balerina“, pastele

Dijete je na crtežu prikazalo da želi biti balerina. Možemo zaključiti da se nalazi u fazi izražavanja složenim simbolima, prema simbolu čovjeka kojeg crta na način da je nacrtao glavu, trup i iz trupa udove. Ruke i noge su nacrtane jednom linijom, a iz ruku se niže pet prstiju. Glava je nacrtana sa puno detalja, vidimo da je nacrtao oči, naočale, nos, usta i kosu. Cijelo lice je ispunio crvenom bojom. Dijete je nacrtalo sebe u haljinici ljubičaste boje, i postavilo se u samu sredinu papira. Grafomotorika je relativno dobro razvijena što vidimo po jasnim potezima.

Dijete oko glavnog lika odnosno sebe crta neki okvir ili vrata jer je nacrtao i kvaku. U podsvjesti za dijete to znači možda neki okvir ili prepreku. Dominiraju smeđa i crna boja, koristi još crvenu i ljubičastu boju.

Primjećujemo jak stisak ruke, što nam govori o djetetovom karakteru. Kompozicija je centralna.

Slika 10. Eugen 6,7 godina „Dimnjačar“, pastele

Dijete na crtežu prikazuje da želi biti dimnjačar kad odraste. Nalazi se na prijelazu faze intelektualnog realizma i faze složenih simbola. Prikazan je dimnjačar na biciklu okružen cvijećem. Dimnjačar je postavljen na desnu stranu papira. Dijete crta sa puno užitka i puno detalja. Vidimo da je nacrtao dimnjačara sa velikim osmjehom, lik čovjeka crta u pokretu. Nacrtao je glavu, na glavi oči, nos, usta i kapu s time da je lice ispunjeno crvenom bojom. Iz glave izlazi vrat i trup, a iz trupa ruke i noge koje su nacrtane sa dvije linije. Iz ruku se nižu prsti koji su točno nacrtani. Grafomotorika je jako dobro razvijena, i dijete je uredno.

Rub papira je oznaka za liniju tla, i dijete crta cvijeće na dnu papira. Cvijeće je nacrtano shematski i ispunjeni su bojama. Rad je kolorističan, vidimo da dominiraju „vesele boje“, zelena, crvena, roza, plava, ljubičasta.

Možemo zaključiti da je dijete veselog karaktera. Kompozicija je vodoravna.

14. ZAKLJUČAK

Na temelju proučavanja literature o slikovnici za potrebe ovog rada, mogu istaknuti da su se kvalitetne slikovnice počele objavljivati tek početkom dvadesetog stoljeća kada se ujedno intenzivnije počinje istraživati i dječji crtež.

Slikovnica nije obična knjiga, to je djelo s kojom se dijete prvi put susreće puno prije nego što počne čitati i pisati. Ona otvara brojne teme o svakodnevnom životu, ali je ujedno i sredstvo putem kojeg se dijete igra i uči. Zbog toga slikovnica mora biti kvalitetno djelo koje nastaje spojem teksta i ilustracija, što znači da samo dobra suradnja pjesnika i ilustratora mogu dovesti do kvalitetne slikovnice. Ona je prozor u čudesni svijet mašte, ona postavlja ali i rješava brojna pitanja djece. Postoji tzv. problemska slikovnica koja se sve češće pojavljuje u današnjici jer djeci otvara teme svakodnevnog života o kojima djeca ne mogu ili ne žele razgovarati s odraslima. Ona zapravo pomaže djetetu da prevlada probleme kroz čitanje priče u kojima su likovi uspješno riješili probleme slične njihovima. Prema tome možemo reći da je slikovnica pomoć u odgoju djeteta.

Ovim radom sam objasnila važnost slikovnice u razvoju djeteta. Dobra slikovnica koja je prilagođena djetetovim mogućnostima, pridonijeti će u stjecanju novih spoznaja, obogaćivanju rječnika i govornih sposobnosti, povezivanju govornog i pisanog jezika, bogaćenju mašte i razvoju kreativnog mišljenja, razvoju emocija, usvajanju moralnih vrijednosti i humanih poruka, i motivaciji za samostalno čitanje i uživanje u čitanju i knjizi. Stoga možemo zaključiti da je slikovnica sve, samo ne obična knjiga.

Cilj aktivnost koju sam provela u starijoj i mlađoj vrtićkoj skupini bio je prikazati pogled djeteta na slikovnicu i utjecaj slikovnice na dijete. Iz priloženih radova možemo vidjeti da svaki crtež ima različite komponente. Na temelju tih radova točno možemo vidjeti u kojoj fazi razvoja se dijete nalazi, i što je dijete prikazalo kao njemu najbitnije. Aktivnost koju sam provela je bila uspješna u obje skupine i djeca su imala pozitivne reakcije na slikovnice. Svoj pogled na slikovnicu su prikazali kroz likovnu aktivnost, i na taj način opisali sve svoje dojmove.

Ako je sjaj slikovnice u tome što može biti dvostruko lijepa od ljepote dvaju izraza, likovnog i literarnog, njena bijeda je u tome što može doživjeti dvostruku degradaciju: likovni kič i literarni šund.“ (Crnković 1980:9)

15. LITERATURA

KNJIGE

1. Bernobić D., kad odrastem bit ću..., Profil, Zagreb, 2003.
2. Crnković M., Dječja književnost, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
3. Crnković M., Težak D., Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955., Znanje, Zagreb, 2002.
4. Dick B., Miffy na snijegu, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2004.
5. Hranjec S., Pregled hrvatske dječje književnosti, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
6. Jakubin M., Osnove likovnog jezika i likovne tehnike, Institut za pedagoška istraživanja filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1989.
7. Peić M., Pristup likovnom djelu XI. Izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1990.
8. Petrović-Sočo B., Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje, Alineja, Zagreb, 1997.
9. Zalar D., Slikovnica i dijete 1., Golden Marketing, Zagreb, 2002.
10. Zalar D., Slikovnica i dijete 2., Golden Marketing, Zagreb, 2009.

ZBORNIK

1. Batinić Š., Majhut B., Počeci slikovnice u Hrvatskoj //Kakva je knjiga slikovnica?/ uredila Javor R., Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000 (23str-38str)
2. Čačko P., Slikovnica, njena definicija i funkcije //Kakva je knjiga slikovnica?/ uredila Javor R., Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000 (12str-16str)
3. Čičko H., Dva stoljeća slikovnice //Kakva je knjiga slikovnica?/ uredila Javor R., Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000 (17str-19str)
4. Hlevnjak B., Kakva je to knjiga slikovnica? //Kakva je knjiga slikovnica?/ uredila Javor R., Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000 (7str-11str)
5. Vitez I., Suodnos teksta i slike u knjizi za djecu // Kakva je knjiga slikovnica?/ uredila Javor R., Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000 (20str-22str)

ČASOPIS

1. Savez društava „naša djeca“ SRH, Neki odgojno-obrazovni programi društvenog rada s predškolskom djecom, Zadržna štampa, OOUR knjigotisak, Zagreb 1978.
2. Paliska , Ilustracije u slikovnici, Tabula , Časopis Filozofskog fakulteta u Puli, studio Zodiak, Ljubljana, 1999. (241-243)

INTERNET

1. Šišnović I., Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice, <http://hrcak.srce.hr/124183>
[3.9.2015](#)

POPIS ILUSTRACIJA

POPIS SLIKA

Slika 1. Pričaj, primjer slikovnice za najmlađe

Preuzeto sa: (<http://www.gmtk.hr/web/slike/420.gif>) 18.10.2015.

Slika 2. Pikov mali orkestar, primjer interaktivne slikovnice

Preuzeto sa: (<http://www.knjiga.ba/pikov-mali-orkestar-interaktivna-slikovnica-k3111.html>)
18.10.2015.

Slika 3. Orbis sensualium pictus, objavljena 1658.godine, prva „edukativna slikovnica“ u povijesti.

Preuzeto sa (<http://www.uned.es/manesvirtual/Historia/Comenius/OPictus/Pictus001.jpg>)
4.9.2015.

Slika 4. Primjeri slikovnica u kojoj dijete može steći nove spoznaje.

Preuzeto sa: (<http://www.foma.hr/category/slikovnice-za-najmlade>) 19.10.2015.

Slika 5. Razgovor majke i djeteta

Preuzeto sa: (<http://www.roditelji.hr/jaslice/razvoj/citati-ili-pricati-bajke-ili-oboje>)

19.10.2015.

Slika 6. Razni oblici slikovnice

Preuzeto sa:

(https://www.google.hr/search?q=slikovnice+za+bebe&biw=1280&bih=909&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAcQ_AUoAWoVChMIIsYfGwKzOyAIVygYsCh3WYQjJ#imgrc=jxScihe1FLkRkM%3A) 19.10.2015.

Slika 7. Odnos slike i teksta u slikovnici

Preuzeto sa: (<http://vizkultura.hr/zimsko-razvedranje>) 19.10.2015.

Slika 8. Tekst u slikovnici (malo teksta)

Preuzeto sa: (<http://vizkultura.hr/zimsko-razvedranje>) 19.10.2015.

Slika 9. Ilustracija autorice Maja Celija

Slika 10. Ilustracija autorice Maja Celija

Slika 11. Ilustracije autorice Maja Celija

Preuzeto sa: (<http://www.nerillustrationagency.com/maja-celija/>) 19.10.2015.

Slika 12. Emma 4,6 godina “Snijeg”, olovke u boji 5.2.2015.

Slika 13. Jana 4,8 godina „ Miffy i ptičica“, olovke u boji 5.2.2015.

Slika 14. Maid 5,2 godine „Snjegović“, olovke u boji 5.2.2015.

Slika 15. Nikola 4,5 godina „Ptičica i Miffy“, olovke u boji 5.2.2015.

Slika 16. Elma 4,7 godina „Snjegović i Miffy“, olovke u boji 5.2.2015.

Slika 17. Filip 6,10 godina “Učitelj u školi”, pastele 6.2.2015.

Slika 18. Simon 6,7 godina „Policajac“, pastele 6.2.2015.

Slika 19. Mateo 5,11 godina „Pauk da mogu preplašiti mamu“, pastele 6.2.2015.

Slika 20. Erik 6,4 godina „Balerina“, pastele 6.2.2015.

Slika 21. Eugen 6,7 godina „Dimnjačar“, pastele 6.2.2015.

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj naslova slikovnica za najmlađe i knjiga za djecu mlađe dobi izdanih u Hrvatskoj 2007.-2009.godine

Preuzeto sa:

(https://www.google.hr/search?q=funkcija+slikovnice&biw=1280&bih=865&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAYQ_AUoAWoVChMIs9H90JvOyAIVx4kaCh0Q2wzi&dpr=1#imgrc=Cnpy2K9TJtDwIM%3A) 19.10.2015.

SAŽETAK

Kroz temu „Slikovnica očima djeteta“ u uvodnom dijelu sam objasnila što je slikovnica i nabrojala neke njene definicije. Stoga možemo reći da postoje brojne definicije slikovnice i ne možemo reći ni za jednu da je pogrešna.

Prva slikovnica se pojavljuje u 17.st pod imenom Orbis sensualium pictus autora J.,A. Komensky, a u Hrvatskoj se smatra prvom slikovnicom Dječja čitanka o zdravlju autora Vladimira Kirina koja je izdana 1927.godine. Kratkim pogledom kroz povijest primjećujemo da se slikovnica u svijetu pojavljuje puno ranije nego u Hrvatskoj.

Slikovnica kao prva knjiga koju dijete primi u ruke ima brojne funkcije koje se prilagođavaju potrebama djeteta. Neke od njih su informacijsko – odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska i najbitnije zabavna. Nije svaka slikovnica kvalitetna prema tome pri odabiru bi trebalo obratiti pažnju na: materijal, format, oblik, primjerenost dobi djeteta, tekst, format, ilustracije...

Dijete odrasta uz slikovnicu i ona ima veliku ulogu u razvoju govora, čitanja i pisanja, a uz sve to ima i jednu jako bitnu ulogu, a to je odgoj.

Slikovnica je često i poticaj za aktivnost. Kroz radove djece približila sam doživljaj djece nakon pročitane slikovnice. Odnosno djeca su nacrtala slikovnicu svojim očima. Svaki rad je jedinstven, izražen sa puno kreativnosti i mašte pa možemo reći da je slikovnica prozor u unutarnji svijet dječje mašte koji je nama često nedostupan.

SUMMARY

Through the theme "picture book through the eyes of a child" in the first part I explained what is picture book and reeled off some of definition. We concluded that there are many definitions of a picture book, and we can't say that some of these is wrong. The first picture book appears in 17.st called Orbis pictus sensualium author J., A. Komensky, in Croatia is considered to be the first picture book „Children reading book on health“ by Vladimir Kirin, which was issued in 1927. Through the history we see that the picture book in the world appears much earlier than in Croatia.

The picture book as the first book that a child receives in the hands have a lot of functions that adapt to the needs of the child. Some of them are informational - educational, cognitive, experiential, aesthetic and most important fun. Not every picture book is quality, when we choose picture book we should pay attention to: material, size, shape, appropriateness of the child's age, text, format, illustrations ...

A child grow up with a picture book and it has a great role in the development of speech, reading and writing, and very important role is education.

The picture book is often the impetus for action. Through the work of children I approached experience of children after I read picture book. In fact children are draw picture book through their eyes. Each work is unique, pronounced with a lot of creativity and imagination so we can say that the picture book is window into the inner world of children's imagination, which is often unavailable to us.